

lezen, eer ze biddend ter synode tijgen. En eindelijk: al geloof ik, dat de methode van Groningen voor de toekomst der kerken beter is, dan de door U met mindere of meerdere duidelijkheid thans voorgedragene, ik wil particulier graag de minste tegenover U zijn, en U de volle kans geven, te toonen, dat Uw methode van persoonlijk contact de kerken (thans zoover mogelijk door mij gevolgd) op sneller termijn doeltreffend helpt dan de mijne.

Inmiddels met hartelijken en aan 1944 indachtigen groet, gaarne Uw broeder,
K. SCHILDER.

Dr RIDDERBOS c.s.

vraagt naar den bekenden weg

Jaren geleden preekte ik eens over de Filistijnen van 1 Samuël 6. Ze wisten al lang, dat zij met hun god Dagon verslagen waren door Israëls God, wiens ark ze hadden buit gemaakt. Ze begrepen: die ark moest terug. Ze waren overtuigd: al die ongelukken, die hen zoo overstuurt gemaakt hadden, waren van Jahwe, den Israëlieten-God. Maar ze wilden per slot van rekening toch nog een teeken hebben, OF het wel van Jahwe was gekomen, al dat leed. Vandaar dat ze de ark wel op een wagen zetten, voor het transport retour, maar zoogende koelen er voor zetten, en geen mensch ze lieten aandrijven. Het instinct van de moederdieren zou ze naar de kalveren drijven. Maar als ze desondanks zonder eenigen dwang nu eens van de kalveren weg naar Israëls land gingen, vrijwillige trekdiere van Jahwe's ark, wel, dan zouden de filistijnsche magnaten gelooven.

Ik noemde die keuze van dat teeken toen een vragen naar den bekenden weg. Men kan op onderscheiden manieren vragen. Maar dat laten we nu rusten. We vinden dat vragen naar den bekenden weg niet mooi. Het houdt maar op. En het kan ook dienen tot maskeering van den werkelijken stand van zaken; zulk een maskeering geeft dan een schijn van recht om zich van de feiten los te maken, en hetzij in het beschrijven van, hetzij in het reageren op den bestaanden toestand de dingen mooier te doen lijken dan ze zijn, en onze verantwoordelijkheid voor den nieuwen toestand te onduiken of op anderen af te schuiven.

Het spijt me, dat dr Ridderbos, in allerlei kerkelijke qualiteit, herhaaldelijk vraagt naar den bekenden weg. Enkele voorbeelden uit het verleden; en dan eenige uit het heden.

A 1). Op 6 Oct. '42 schreef ik aan de „synode" van Sneek:

„elke eventueel verdere stap op" den ingeslagen „weg" (van beslissing nemen op een punt dat NIET tot het agendum der Synode behoort) lijkt me een inbreuk op het recht..... der kerken".

Wie dat las, wist: deze man kan niet mede- werken aan verdere uitvoering van die besluiten der zelfmachting.

Toch liet dr Ridderbos mij den eisch stellen schriftelijk te verklaren, dat ook ik op loyale wijze aan de uitvoering der besluiten (alle) mijn medewerking zou verlenen.

Hij wist: hij kan dat niet doen; dat wordt conflict.

Toch liet hij eischen: doe het.

En later, onwaarheid sprekende, maakte hij van dien eisch een informatische vraag bovendien.

A 2). Op 13 Dec. 1943 schreef ik aan de synode van Utrecht:

„Nu is de vraag..... of men een materieel bestreden zinsnede moet aanvaarden als uitdrukking in-zich-zelf van goddelijke openbaring. Ik zelf kan dit niet.....

..... Zelf ben ik van oordeel, dat de bezwaren geenszins weerlegd zijn, en acht ik de aangevochten zinsnede in zich zelf onjuist".

Bovendien noemde ik de uitspraken innerlijk tegen- strijdig.

Wie dat las, wist: deze man kan niet beloven, niets te leeren, wat met die leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is, want hij kan niet beloven niets te leeren dat niet ten volle overeenstemt met wat onjuist is en ook nog tegenstrijdig.

Toch liet dr J. Ridderbos mij officieel, onder bedreiging van schorsing, óók als ik niet antwoordde, vragen door de synode:

Of ik beloofde, niets te zullen leeren, wat met de onjuist en tegenstrijdig genoemde uitspraken niet ten volle in overeenstemming is.

Hij wist: de man kan dat niet doen; dat wordt conflict.

Toch liet hij onder bedreiging eischen: doe het.

A 3). Conclusie uit A 1 en A 2:

er werd gevraagd naar den bekenden weg; het conflict werd gewild. 't Was trouwens als gezegd (letterlijk): hij moet er nu maar uit.

B 1). Onze Synode van Groningen 1946 sprak open- lijk uit als besluit, dat haar deputaten inzake „samen- spreking" met die der synodocratische gemeen- schap VOORSHANDS ALLEEN SCHRIFTELIJK zou- den mogen handelen.

Wie dat las, wist: die deputaten kunnen niet

en zullen zeker niet (aanstonds) mondeling spre- ken.

Toch liet dr J. Ridderbos door het moderamen zij- ner synode aan onze deputaten vragen (11 Oct. '46): zullen we mondeling spreken (met communiqué)?

Hij wist: dat doen ze niet.

Toch liet hij vragen: doet ge het?

B 2). Op 3 Mei 1948 schreven onze deputaten aan

die van dr J. Ridderbos' kring:

„tegen zulke handelwijze (mondeling te houden besprekingen met volgend communiqué) hebben wij onoverkomelijke bezwaren"; de „ons gegeven opdracht" (voorshands alleen schriftelij- k) wordt „door ons nog steeds als juist erkend".

Wie dat leest, weet:

a) zij doen het niet (n.l. mondeling spreken in dit stadium);

b) zij bevelen die gedragslijn niet aan.

Toch liet dr J. Ridderbos d.d. Juni '48 aan onze

deputaten vragen door de zijne:

a) doe het maar;

b) beveel die gedragslijn aan.

B 3). Conclusie uit B 1 en B 2:

er wordt gevraagd naar den bekenden weg; het

op de lange baan schuiven wordt gewild.

We constateeren daartegenover:

1) toen de synode der anderen zei (in '46): zullen

we eens praten, zeiden we: niet zóó als gij het

wilt.

Maar we deden toch wat van ónze n kant: eigen

initiatief.

2) Toen de anderen zeiden (we bedoelen: de depu-

taten-Ridderbos): we hebben onoverkomelijke bezwa-

ren tegen lange schriftelijke stukken, toen DEDEN

we toch wat van ónze n kant: eigen initiatief. We

zeiden: zeg dan maar ja of neen op informa-

torische vragen (situatie-tekening).

En nu zeggen de heeren, die ons wilden bewegen,

in te gaan tegen onze synode: o neen, we moeten u

zeer speciaal kunnen bekijken, dat is opdracht

onzer synode. En dr Ridderbos schrijft: hoe konden

ze dat vergeten?

Maar we hadden toch gelezen, dat die deputaten

van ginds wel wat schrift mochten achterlaten?

Men kan dit alles verdoezelen, en ds Volten kan

weer de bekende onwaarheden debiteeren, die al vaak

weerlegd zijn, en de hoofdzaken negeren van wat hij

zeft te gaan bespreken. Wij trekken uit dit geschrift,

waaraan twee synodocratische hoogleeraren (Ridder-

bos jr, den Hartogh) hun naam verbinden, alleen maar

onze conclusie: zij willen niet z á k e l i j k

w o r d e n.

En dat klopt met hun andere gezegden. Ze zijn niet

van plan, te leven naar het ethisch minimum der

heidenen en humanisten inzake de recht-

bank. Ik doel op een passage uit E. S. Gardner:

Op 't kantje van de Wet. Daar is een aanklager, die

plotseling inziat, dat hij 't zaakje verloren heeft. Hij

wil niet zijn hooge woorden intrekken, kan ook niet

meer volhouden wat hij op hoogen toon er uit geslin-

gerd had, en wou toen alleen maar zonder een lastige

uitspraak de vervolging ingetrokken zien;

dan behoefde men geen ja of neen te zeggen: de zaak

blauw-blauw laten. Maar dan buldert de advocaat, die

de verdediging heeft tegenover den aanklager: er is

een openbare beschuldiging uitge-

bracht tegen verdachte in deze

zaak..... Een intrekking van de ver-

volgving zou een smet op den naam

van verdachte laten rusten.

Ziehier het ethisch minimum van een humanist te-

gen een verdachte.

Waar is het ethisch minimum van dr J. Ridderbos

tegen niet eens meer verdachten, doch gevonnissen?

Uitgebannen? Wie buldert eens tegen hem?

Als dr Ridderbos dan geen ja of neen wil zeggen

op vragen, wie wil die taak van hem dan overnemen?

U soms, ds Volten? U zei immers: dat ware twee

mijnen meegaan? Kom, zullen we 't eens samen doen?

U moogt mij, en ik mag U vragen; we publiceeren dan

vragen en antwoorden over en weer. Particulier. Maar

publiek.

Doen, ds Volten? Twee mijnen meegaan — dat is

beter dan wat U nu doet: vier mijnen teruggaan van

de naakte feiten.

K. S.

BEZWAARDEN

met een „positie"

Nog op één autobiografische bijzonderheid uit het orgaan der bezwaarden binnen de synodocratie zouden we wijzen. We hebben het oog op hun eigen mededeeling — ik citeer uit het geheugen — dat sinds bij de vrijgemaakten de drang naar het isolati- onisme') al sterker aan het licht trad, en in de be- sluiten hunner synode meer en meer het geluid van ds S. G. de Graaf te beluisteren viel, de positie der bezwaarden binnen hun kerken steeds vaster is gaan worden.

Kijk, dat ééne zinnetje is ter teekening van stand- punten meer waard dan twintig artikelen. Bezwaar- den, die een positie zoeken, en daarover statistisch- historisch berichten kunnen. Keesing's Archief zou er een reportage van kunnen geven.

Hebben deze broeders, die eens met ons avondmaal gevierd hebben, wel eens nagedacht over de „positie" van den eerst geschorste? Over de „positie" van den afgedankten hoogleeraar, geschorste nummer twee uit Kampen? Over de „positie" van den candidaat, die niet preeken mocht? Over de „positie" der honderden anderen, die ergens alleen stonden en 't moesten waar maken, wat men soms tegen Barthianen heeft leeren naspreken, dat geloof geen waagstuk is, en gehoorzaamheid ook niet, en dat wie zijn po- sitie behouden wil ze zal verlie- zen? Zij hebben alleen gestaan, elk weer anders, in den nacht. Zonder positie. En hadden toen alleen te vragen, wat God wil. Ik denk, dat ze allen met blijd- schap aan die uren terugdenken. Ze maalden niet meer om hun positie. En toen kregen ze er een terug, beter dan ooit.

Want toen stonden ze voor een geloofsbeslissing in opgedrongen isolement. Hun toekomst werd bepaald door wat God tot hen in die stille kamer zei, waarin ze alleen moesten beslissen, zóó of zus.

Maar hier — in bedoeld blad — spreekt men van een groeps-positie, die sterker (!) wordt: a) door wat anderen doen (die men zelf los- liet); b) door machteloze klanken van ds de Graaf, die revisie zoeken wilde, en geen revisie kreeg, doch een verandering van wet met handhaving der valsche op de eerste „wet" gegronde besluiten.

Hoe kan een positie tegenover God worden versterkt door wat a n d e r e n doen of laten?

De positie in een gemeenschap is alleen dan sterk, indien de enkeling op de groep staat op den bodem der gehoorzaamheid. Wie d é z e niet vóór alles zoekt, tobt over zijn „positie" binnen de gemeenschap alleen maar — wereldsch.

K. S.

1) In ons vorig nummer wezen we deze opmerking reeds af.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven IV

POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Bij onze beschouwing van de medezeggenschap in de onderneming, die er is en waarbij volkomen over- zichtelijke en vaststaande gezagsverhoudingen be- houden blijven, komen wij tot de vraag, hoe deze mede- zeggenschap naar haar aard kan worden omschreven. Naar het mij voorkomt kan dit niet beter worden ge- daan, dan zooals dr J. A. Nederbragt dit deed in zijn in 1921 uitgegeven „Proeve eener theorie der econo- mie naar Christelijke belijdenis" (Drukkerij Voort- varen, 's-Gravenhage). Hij sprak toen van mede- zeggenschap, die op prestatie steunt. Na gewezen te hebben op die medezeggen- schap, welke berust op financieel aandeel in de zaak, vervolgde hij op blz. 155 van genoemd werk: „Er is ook of kan zijn medezeggenschap, die op prestatie steunt. Ieder heeft het eigenlijk in de hand, zij in bedrijf en/of onderneming door bekwaamheid, ijver en toewijding een zekere medezeggenschap te verwerven". Daarop liet hij volgen: „Intusschen wordt veelal het pleit gevoerd voor een medezeggenschap, die noch op aandelenbezit, noch op (bizondere) prestatie berust, maar alleen op het feit, dat iemand ergens werkzaam is. Voor zoodanige medezeggenschap is m.i. geen

rechtsgrond aanwezig. Waaraan toch zou een arbeider het recht kunnen ontleenen, mede te spreken in de zaken van den ondernemer, die hem arbeidsgeligen- heid verschaft, zonder dat dit leidt tot bizondere pre- statie van zijn zijde? De arbeider pleegt weinig of geen inzicht in zaken te hebben, vooral niet de arbeider, die weinig of niets presteert, vooral ook niet de massa der arbeiders". Vanzelfsprekend mogen deze woorden niet zoo worden verstaan, dat de arbeider in het kader van zijn taak weinig of niets zou presteeren, doch deze mindere prestatie moet gezien worden ten aan- zien van hetgeen noodig is om mét recht economisch te kunnen meespreken in de onderneming, of in de bredere verbanden van het bedrijfsleven.

De tegenwoordige eisch van medezeggenschap komt nu juist van die breede arbeidersmassa, en daar- in wel al nog niet eens van die arbeiders indivi- dueel, doch meer van de zijde der vakbeweging en de leiders daarvan. Het is dan ook volkomen naar de realiteit gesproken, wanneer prof. de Gaay Fortman sprak van medezeggenschap als desideratum van de vakbeweging.

Voor zoover deze vakbeweging pleit voor een eco-

nomische i
de onderne
zijn opleidi
uit hoofde
inneemt en
hem zoove
in aanmer
bragt van
medezegge

Zelfs hij,
derneming
trokken. E
voering va
tusschen t
Ten aanzie
wel: een ie
dat wij in
van overle
voor, dat b
overleg of
zeggensch
steeds en
dernemer
en allen tr
antwoorde
althans v
tionair, d
standpunt

Daar w
van den
zeggensch
en in de
dit verket
voor zelfs
voor onb
stanties l
in de aa
wij het st
niet onde
tweede ta
Wannet
kapitaal
arbeid, d
schen dit
in de beg
gehouden
bijeekom
schillende
worpenhe
de gronde
lijke elle
Hier wor
voor het
van heer
is voor
massa de
bleven. E
deze ged
denkbeeld
als gezeg
lijke visi
worden g
Gods die
naar de
ben te v
ook ieder
onder de
God best
er zijn o

Zegger
zaken ul
heid, doe
uitsluit
heid, wa
Eigenaa
ook van
rentme
dan de
is hij
zetten.

Wann
het dult
de med
voorgest
moet we
het geza

Daarh
lijke vo
groepe
princip
zend ge
in ons
betrekk
drijfsor
zake sc
Centra
gingen.
raden i
der mee
even te

Wij l
terug t
van de
materie
willen

I. Ridderbos
h. gevonnissen
gen hem?
wil zeggen
overnemen?
t ware twee
amen doen?
licieeren dan
culier. Maar

n — dat is
uggaan van
K. S.

tie"

heid uit het
ynodocratie
hun eigen
gen — dat
ir het isolat
in in de be
geluid van
positie
is vaster is

van stand-
1. Bezwaar-
statistisch-
archief zou

avondmaal
le „positie“
le“ van den
nmer twee
ndidaat, die
honderden
eaten waar
teft leeren
stuk is,
zijn po-
verlie-
anders, in
n alleen te
met blij-
aanden niet
een terug,

essling in d
den bepaald
zei, waarin

ct men van
ker (!)
en zelf los-
de Graaf,
s ie kreeg,
having der
duiten.

n versterkt
dan sterk,
den bodem
alles zoekt,
chap alleen
K. S.

opmerking

LEVEN

in arbeider
ken in de
idsgelegen-
idere pres-
dig of geen
beider, die
de massa
e woorden
het kader
eren, doch
n ten aan-
conomisch
of in de

chap komt
en daar-
rs indivi-
ging en de
naar de
Fortman
m van de

een eco-

nomische medezeggenschap van den hand-arbeider in de onderneming, die daarvoor noch uit hoofde van zijn opleiding en algemeene economische kennis, noch uit hoofde van de plaats, die hij in de onderneming inneemt en welke, het zij herhaald, een door God voor hem zoowel als voor ieder ander bestelde plaats is, in aanmerking kan komen, zijn wij met dr. Nederbragt van oordeel, dat voor een dergelijken eisch van medezeggenschap geen rechtsgrond aanwezig is.

Zelfs hij, die den allereenvoudigsten arbeid in de onderneming verricht is in het economisch overleg betrokken. Er wordt met hem gesproken over de uitvoering van zijn werk, en daarbij is er het gesprek tusschen baas en knecht, tusschen chef en bediende. Ten aanzien van dit economisch overleg geldt dan evenwel: een iegelijk in zijn orde. Men zal gemerkt hebben, dat wij in plaats van den term medezeggenschap dien van overleg zijn gaan bezigen. Het komt ons inderdaad voor, dat het juist zou zijn te spreken van economisch overleg of mede-overleg dan van economische medezeggenschap. Want deze medezeggenschap is toch steeds en zal dit ook moeten blijven een door den ondernemer gedelegeerde medezeggenschap, waarbij alles en allen toch uiteindelijk aan hun bevoegdheid en verantwoordelijkheid ondergeschikt blijven. Dit geldt m.i. althans voor ons, die als Christenen niet op revolutionair, de orde principieel omkeerend, socialistisch standpunt staan in dezen.

Daar waar de strijd gevoerd wordt voor een eigen, van den ondernemer en den eigenaar onafhankelijke zeggenschap als medezeggenschap in de onderneming en in de grotere economische verbanden, wordt uit dit verkeerde beginsel geleefd. In zulk een opkomen voor zelfstandige medezeggenschap en dan van daarvoor onbevoegde en niet capabele werkers en instanties hetgeen thans ongetwijfeld steun ontvangt in de aanhangig gemaakte wetsontwerpen, speuren wij het streven van den natuurlijke mensch, die zich niet onderwerpt aan de Wet Gods, ook niet aan de tweede tafel der Wet.

Wanneer prof. de Gaay Fortman verklaart, dat het kapitaal economisch niet mag domineeren boven den arbeid, dan zien wij geen principieel verschil meer tusschen dit standpunt en dat, hetwelk werd ingenomen in de beginselverklaring van de Eerste Internationale, gehouden te Londen in 1864. Op deze internationale bijeenkomst van de socialistische vakbeweging uit verschillende landen werd toch uitgesproken: „De onderwerpenheid van den arbeider aan den kapitalist is de grondoorzaak van alle slavernij, alle maatschappelijke ellende en alle staatkundige afhankelijkheid“.

Hier wordt duidelijk en principieel stelling gekozen voor het gelijke recht tot economische zeggenschap van heer en knecht, van ondernemer en arbeider. Dit is voor en na de leidende gedachte voor de breede massa der socialistische arbeiders in onzen tijd gebleven. Het gevaar, dat ook de Christen-arbeider door deze gedachte zal worden meegezogen is allerminst denkbeeldig. Het is een revolutionaire gedachte, zooals gezegd, waarbij men niet leeft uit de Schriftuurlijke visie op den arbeid, waarbij alle schepselen Gods worden gezien in hun kwaliteit als groepen arbeiders Gods die hun ontginnings-opdracht in Zijn Schepping, naar de zinvolle benoeming van Prof. Schilder, hebben te volbrengen. Bij deze Schriftuurlijke visie wordt ook ieders plaats in de orde der geschapen dingen en onder de menschen erkend en gerespecteerd, als door God besteld, worden de trappen van verhevenheid, die er zijn onder de menschen, geëerbiedigd.

Zeggenschap en medezeggenschap zijn tenslotte geen zaken uitsluitend van beschikkingsrecht en bevoegdheid, doch aan het einde der dingen en der tijden zelfs uitsluitend zaken van alleen maar verantwoordelijkheid, wanneer God als de hemelsche Rechter en Eenige Eigenaar verantwoording zal vragen van een ieder, ook van den ondernemer, over het gebruik, dat hij als rentmeester van Zijn goederen heeft gemaakt. Wel dan de goede en getrouwe dienstknecht, over weinig is hij getrouw geweest, over veel zal God hem zetten.

Wanneer wij het voorgaande samenvatten, dan zal het duidelijk worden zijn, dat wij ten aanzien van de medezeggenschap, zooals deze principieel wordt voorgestaan en verdedigd, overtuigd zijn, dat daarbij moet worden gesproken van een aanwezige Crisis van het gezag in het bedrijfsleven.

Daarbij betrouwen wij het, dat zij, die als Christelijke voorgangers op economisch terrein in dezen zijn geroepen tot voorlichting, zulk een mager en weinig principieel gefundeerd en tegenover anderen afgrenzend geluid hebben laten hooren. Wij wezen er reeds in ons inleidend artikel op, dat wij in deze klacht ook betrekken het Rapport inzake het vraagstuk der bedrijfsorganisatie, uitgebracht door de Commissie inzake sociaal-economische aangelegenheden, aan het Centraal Comité van Antirevolutionaire kiesverenigingen. Die halve achterpagina over de Ondernemingsraden in dit geschrift van 16 bladzijden, waar de zaak der medezeggenschap in de onderneming zoo terloops even ter sprake komt, zit ons nog steeds dwars.

Wij hopen nog gelegenheid te vinden op deze zaak terug te komen bij onze voorgenomen beschouwing van de thans ingediende wetsontwerpen, die deze materie van de economische medezeggenschap wettelijk willen doen regelen door de overheid.

P. GROEN.

STUDIESCHETS

over de Partij van den Arbeid

In de rubriek „Kerknieuws“ in dit nummer noemden we het debat tusschen de Buskes en prof. Okma. We kunnen misschien onzen lezers een genoegen doen met volledige weergave (via „In de Waagschaal“) van prof. Okma's schets: Reeds vóór 1940 van vele zijden critiek op ons partijtelsel (Troelstra, Hutzinga, Wiarda Beckman). Bezwaren: partijformatie op chr. grondslag biedt geen oplossing voor het sociaal-economisch probleem. Wel belemmert het bestaan vier partijen de vorming van een eensgezinde progressieve, meerderheid. Positief doen de chr. partijen dus niets goeds meer; negatief berokkenen zij nog veel kwaad.

Intussen is de voorstelling als zou deze critiek op de Christelijke partijen de enige oorzaak zijn van het ontstaan van de Partij van den Arbeid, stellig onjuist. Niet minder heeft medegewerkt de ontevredenheid over de sociaal-democratie van vóór 1948, haar onvruchtbaarheid, haar overwegend materialistisch karakter.

Gedurende de bezettingstijd: brochures; samensprekingen, gijzelaarskamp Michielsgestel, waar kopstukken van alle partijen langdurig bijeen zijn (1941—1944).

Na de bevrijding: op 13 en 14 September 1945 stichtingscongres van de Nederlandse Volksbeweging (N.V.B.) Beginsel: „De menselijke persoonlijkheid, geroepen tot verantwoordelijkheid, zowel voor de ontplooiing der eigen gaven als voor de dienst aan de gemeenschap in waarheid, gerechtigheid, barmhartigheid en naastenliefde wordt door enkeling en gemeenschap geëerbiedigd“.

Doelstelling: niet zelf partij, doch bemiddelen bij de totstandkoming van een „brede volkspartij met personalistisch-socialistische doelstelling“. Gedurende de herfst van 1945: samensprekingen met besturen der S.D.A.P., R.K.V.P., C.H.U., V.D.B. en C.D.U.

Uit de S.D.A.P., V.D.B. en C.D.U. tezamen met de N.V.B. een „Studie-Commissie“ gevormd onder presidium van Dr. Banning. Later sluiten zich dissidente R.K. (Christofoorgroep) en C.H. (groep-Nieuwe Nederlander) aan. Begin 1946 voorstel tot fusie: op de partijcongressen der betrokken partijen, gehouden in Februari 1946, wordt dit voorstel aangenomen. Zaterdag 9 Februari 1946: stichting van de P. v. d. A. Voorlopig beginselprogramma, waarin „democratie“ als grondslag wordt aanvaard. De „kern“ dezer democratie vormt „de eerbied en verantwoordelijkheid voor de persoon van de medemens“. Op het congres van 24—26 April 1947 wordt het definitief beginselprogramma aanvaard.

II. BEGINSELEN:

Onderscheid tusschen de algemene geestelijke grondslag (grondbeginselen) enerzijds en de uitwerking op staatkundig, economisch, sociaal gebied (politieke beginselen) anderzijds.

a. Grondbeginsel.

Hoewel een duidelijke omschrijving van het grondbeginsel in het beginselprogramma ontbreekt („democratisch socialisme“ kan allerlei betekenissen), mag men op grond van de historische ontwikkeling (uit de N.V.B. en haar programma's) aannemen, dat ook de P. v. d. A. staat op de grondslag van het z.g.n. Personalisme: de erkenning van de waarde der menselijke persoonlijkheid.

Dit „grondbeginsel“ steekt niet diep: men kan tot die erkenning komen vanuit zeer verschillende levens- en wereldbeschouwing. (Protestantisme, Rooms-Katholicisme, Humanisme). Doch dit is juist wat de P. v. d. A. wil; zij blijft aan de oppervlakte, om te bereiken, dat — op dit ondiepe niveau — velerlei geestesrichtingen zich zullen verenigen en — met behoud van eigen diepere levensovertuiging — praktisch zullen samenwerken.

Prof. Okma geeft onder b een objectieve weergave van de politieke beginselen, zoals ze in het beginselprogramma van de P. v. d. A. geformuleerd werden.

c. Praktijk.

Bij de bespreking van de P. v. d. A. en haar beginselen mag de behandeling van de praktijk niet ontbreken.

Reeds in het algemeen is dat gewent, omdat uit de praktijk de toepassing der beginselen blijkt. Bij de P. v. d. A. is dat echter dubbel noodzakelijk, omdat de formulering van haar beginselprogramma dikwijls nogal gunstige verwachtingen wekt, die door de praktijk niet worden vervuld. (In theorie handhaving van het gezag; in de praktijk prijsgeven van het gezag. Denk aan de Indische kwestie en het optreden bij stakingen. In theorie: democratie; in de praktijk een zeer ondemocratische houding, vooral tegenover de oppositie).

III. Critiek.

A. Waardering: Het beginselprogramma van de P. v. d. A. is anti-materialistisch. Geestelijke waarden (persoonlijk- en gezinsleven, vrijheid) hebben de voorrang. Daarin onderscheidt de P. v. d. A. zich van het oude Marxisme en het hedendaagse communisme op gunstige wijze. Deze immers stellen de stoffelijke behoeften op de voorgrond.

De P. v. d. A. streeft naar de rechtsstaat, waarin Overheid en onderdanen beide aan hogere normen onderworpen

zijn. Zij verwerpt dientengevolge de totale Staat en alle dictatuur, ook de dictatuur van het proletariaat. Ook hierin staat de P. v. d. A. vierkant tegenover het communisme.

Er schuilt achter de P. v. d. A. een krachtig streven naar sociale gerechtigheid. Men moge over de toelaatbaarheid en de doelmatigheid der middelen met haar van mening verschillen, aan dit streven opzichzelf kan waardering niet worden onthouden.

Eindelijk dient op de creditzijde van de P. v. d. A. te worden geschreven het feit, dat zij bij grote groepen arbeiders weer nationaal besef heeft aangekweekt (verhouding tot het Huis Oranje).

B. Bezwaren:

a. Tegen het grondbeginsel: De oppervlaktige eenheid, welke de P. v. d. A. in „het personalisme“ tot stand bracht, is in wezen niets anders dan schijn. Wanneer twee hetzelfde zeggen, is het nog niet hetzelfde. Zodra men dieper graaft, blijkt deze „waardering van de menselijke persoonlijkheid“ niet alleen uit geheel verschillende wortel te stammen, doch (dientengevolge) ook een volkomen andere inhoud te hebben, alnaarmate zij uit de ene, dan wel uit de andere wortel opkomt. Dan komt bovendien aan de dag, dat deze, — voor de Christen niet onaanvaardbaar schijnende „waarde“ (nl. de menselijke persoonlijkheid) — bij vele personalisten een beslist anti-christelijke betekenis heeft en gepaard gaat met afwijking van Gods Woord en van Zijn ordinanties. De P. v. d. A. is een huis, dat principieel tegen zichzelf verdeeld is. Dit moet voeren tot voortdurende spanning — ook bij de praktische toepassing — tusschen de gelovige Christenen, die hun Belijdenis willen beleven, en degenen, voor wie deze Belijdenis niets anders is dan een waardeloos bijgeloof. De gemeenschappelijke naam („personalisten“ of „democratische socialistten“) vermag deze tegenstellingen niet te verbloemen.

Bovendien is wel duidelijk, dat de bovengrijvende richting die is van het Humanisme, resp. van de Vrijzinnigheid (Banning e.a.), Zulks blijkt — ondanks de erkenning van verscheidenheid en goed recht van alle levensovertuigingen (werkverbanden) — ook uit het Beginselprogramma. „De Partij verwerpt de opvatting, dat de Staat op de grondslag van een kerkelijke belijdenis moet staan“. Dit betekent niet slechts, dat formeel de Staat niet aan een kerkelijk stuk wordt gebonden. Bedoeld wordt, dat de materiële inhoud van de Belijdenis wordt verworpen. Men wil een „geloof zonder dogma“. Vandaar, dat het Humanisme met dit „geloof“ op voet van gelijkheid kan worden behandeld.

De Partij van den Arbeid wil dus geen neutrale Staat. Zij wil een „gelovige“ Staat, een „gelovige“ school, Universiteit, etc. Maar dit officiële Staats- en Partijgeloof, waarin de Overheid het volk, de jeugd, de jeugdleiders, moet opvoeden (actieve cultuurpolitiek!) is in wezen het geloof van de Vrijzinnigheid en van het Humanisme, d.i. in ons oog van het ongeloof.

b. Tegen de politieke beginselen:

1. Staat. De P. v. d. A. anijdt dus niet slechts de band tussen Kerk en staat, doch ook tussen geloof en staat door. Daarmede komen haar staatkundige principes volkomen in de lucht te hangen. Er is dan geen vaste bodem voor het gezag, evenmin voor de vrijheid. De normen van „recht en zedelijkheid“ vinden nergens houvast.

Innerlijke zwakte en innerlijke tegenstrijdigheid: het sociaal-economisch beginselprogramma vereist voor zijn uitvoering een almachtige Staat, hoewel de P. v. d. A. zegt die te verwerpen!

2. Maatschappelijk leven (geestelijk, economische en sociale leven): De P. v. d. A. propageert op al deze terreinen een diepgrijpende Staatsbemoeiening. Daarin openbaart zich de hiervoor bedoelde zwakte in haar staatsopvatting. Zij kent geen innerlijke begrenzing van de Staats-taak. Dientengevolge zullen alle schone beginselen, als verwerping van dictatuur, van bureaucratie, e.d. ijdel blijken.

3. Partijen. Het standpunt van de P. v. d. A. (geen partijformatie op de grondslag van godsdienstige overtuiging, wel „werkverbanden“ op die grondslag binnen de partij) is tegenstrijdig. Bovendien miskent dit standpunt de betekenis van het geloof voor de politiek, niet slechts in theorie, doch ook voor de praktijk.

Het overlopen van Christenen uit de Chr. pol. partijen naar de P. v. d. A. kan ternauwernood beschouwd worden als een versterking van de werkelijk christelijke invloed in de P. v. d. A. Dit overlopen van deze Christenen betekent daarentegen onmiskenbaar een verzwakking van het christelijk front in de grote strijd onzer dagen.

Harerzijds dienen de Chr. pol. partijen te waken tegen verstarring. Zij zullen eigen optreden steeds opnieuw kritisch moeten bezien. Zij dienen ook te beseffen, dat niet voor elk praktisch vraagstuk één bepaalde oplossing tot „de“ christelijke mag worden verheven. Vooral op sociaal-economisch terrein is ruimte voor meningsverschil nodig. Samenwerking in één partijverband op principiële grondslag is op de duur slechts vol te houden, wanneer (op zich zelf onmisbaar) partijdiscipline tot algemeen aanvaarde hoofdzaken blijft beperkt.

(Uit „Nederlandsche Gedachten“ van 22 Maart 1948).

ZENDING EN EVANGELISATIE

Eenige opmerkingen

naar aanleiding van Dr J. Verkuyt's dissertatie I

Met zijn dissertatie „Enkele aspecten van het probleem der godsdienstvrijheid in Azië“ heeft Dr J. Verkuyt ongetwijfeld een onderwerp aangesneden, dat in zijn betekenis nauwelijks kan overschat worden. Actueel, om niet te zeggen précair, zijn de axiatistische problemen — waaronder dan het probleem der godsdienstvrijheid voor de Christelijke Kerk de alles-beheersende plaats inneemt — in hoge mate geworden, sedert in het Atlantische Handvest (Aug. '41) het zelfbeschikkingsRECHT der volkeren werd bele-

den. Al mocht Winston Churchill zich haasten te verklaren in het Lagerhuis (9 Sept. '41), dat de ondertekenaars uitsluitend het oog hadden op Europa, toch kon niet worden voorkomen, dat de publieke wereld-opinie geen onderscheid maakte tusschen volkeren en volkeren. Ook de nederlandse regering aanvaardde mede dit beginsel van het handvest, toen zij op 1 Jan. 1942 de verklaring van de Vereenigde Volkeren teekende.

Dit dusgenaamde recht voor elk volk om over eigen